

Symboleita, pahiksia ja rappiota

Kansallissosialismin ristiriitainen lumo suomalaisessa black metalissa

Aila Mustamo

Black metal tunnetaan metallimusiikin äärimmäisimpänä genrenä. Sille on ominaista raaka musiikillinen ilmaisu mutta myös satanistinen tai ihmisvihamielinen sanoma, jonka odotetaan laajentuvan kokonaisvaltaiseksi, vakavasti otettavaksi maailmankatsomukseksi. 1990-luvulta alkaen satanismin rinnalle black metalin ilmaisussa ovat nousseet kansallismieliset ja jopa kansallissosialistiset ajattelutavat. 2000-luvun black metalissa genren kansallissosialistisella siivellä on kokoaan suurempi merkitys.

Black metal on metallimusiikin alagenre ja alakulttuuri, johon flirttailu kansallissosialistisen ja fasisin symboliikan kanssa on kuulunut 1990-luvun alkupuolelta asti. Perinteisesti black metalin tunnuspiirteitä ovat olleet primitiivinen mutta melankolisen tunnelmallinen mu-

siikki sekä satanismia, nihilismia, menneisyyttä tai luonnon synkkiä puolia käsittelevät sanoitukset.

On myös olemassa black metalin alalaji, jota kutsutaan *kansallissosialistiseksi black metaliksi* eli *NSBM:ksi* (*National Socialist Black Metal*). Suomalaises-

sa black metalissa se on lähinnä kuriositeetti. Vain harvat yhtyeet tai muusikot identifioivat itsensä NSBM:ksi. Kuitenkin kansallismielisen ääriajattelun rooli black metal -alaculttuurissa on varsinaista NSBM-genreä laajempi. Myös muut kuin kansallissosialistiseksi black meta-

liksi identifioituvat yhtyeet viljelevät eritasoisia viittauksia fasismien tai kansallissosialismin ideologiaan tai estetiikkaan, ja etenkin oikeistopopulististen ryhmitymien vallatessa alaa valtavirtayhteiskunnissa ääriajattelu herättää vilkasta keskustelua black metal -yhteisössä. Tämän vuoksi en koe mielekkääksi kirjoittaa pelkästään kansallissosialistisesta black metalista vaan mieluummin kansallissosialismista tai fasismista black metalissa.

Artikkelissa tarkastelen kansallissosialistisen ideologian ja estetiikan affektiivisiä merkityksiä suomalaisessa black metalissa. Artikkelini perustuu vuosina 2021–2022 toteuttamaani verkkokyselyyn (89 vastaajaa, lisäksi yksi vastaus koekyselyyn hieman eri kysymyksin), neljän suomalaisen black metal -muusikon haastatteluihin sekä osallistuvaan havainnointiin black metal -festivaaleilla. Tutkimus on osa monitieteistä ”Fasismien lumo ja affektiivinen perintö suomalaisessa kulttuurissa” -tutkimushanketta, jonka yhteydessä toteutetaan myös taiteellisten esitysten sarja.

Artikkelissa kysyn, millaisia merkityksiä suomalaisessa black metalissa liitetään kansallissosialismiin ja fasismiin. Keskityn erityisesti kansallissosialismin ja fasismien lumoon: Miksi kansallissosialismiviittaukset tuntuvat mielekkäiltä black metalissa? Miksi natsit lu-

moavat, vaikka heidän hirmutyönsä ovat kaikkien tiedossa? Koska koronapandemia pakotti siirtämään etnografisen tutkimuksen kentältä verkkoon, pohdin myös, missä määrin musiikki-alakulttuurin kaltaisen moniaistillisen ja kokemuksellisen ilmiön viehätystä voi ylipäättään tarkastella etänä enimmäkseen tekstuaalisen aineiston perusteella.

Marginaalikulttuurin marginaalia

Black metal on useimmissa maissa varsin pieni alakulttuuri, ja sen kansallissosialistinen siipi NSBM on marginaalikulttuurin marginaalia. Genren kokoon nähden kansallissosialistista black metalia on tutkittu varsin paljon, mikä kertonee enemmän suuntauksen shokkiarvosta kuin sen merkityksestä metallimusiikkikulttuureissa. Niin kutsutun tavallisen black metalin ja NSBM:n raja on häilyvä, ja kummassakin genressä viljellään samantapaisia teemoja, kuten *völkisch*-henkistä nostalgiaa, sodan ihannoitua sekä ihmisvihaa (esim. Penke 2015).

Suurin osa NSBM-tutkimuksista on perustunut erilaisiin tekstiaineistoihin, kuten sanoituksiin tai alakulttuurissa tuotettuihin pienlehtiin (esim. Goodrick-Clarke 2001; Stoop 2015; Buesnel 2020; Kopanski 2022, 377–380; Olson 2013; 2021). Etnografista tai

haastattelututkimusta aiheesta on tehty vähemmän, mikä näkyy myös tutkimustuloksissa. Alakulttuuristen merkitysten moninaisuus ja yllätyksellisyys ei sanoituksista tai muista teksteistä välity, kun taas etnografisessa tutkimuksessa on mahdollista tarkastella, millaisia merkityksiä alakulttuurissa toimivat ihmiset esimerkiksi kansallissosialistisille symboleille antavat. Puutetta täydentävät aihepiiriä kansainvälisesti tarkastelevat tietokirjat (Dornbusch & Killguss 2005; Maspero & Ribaric 2015; ks. myös Ikäheimonen 2016). Kuten jo tässä luetellusta kirjallisuudesta käy ilmi, black metalin kansallissosialistisen siiven tutkimuksessa saksan kielen taidosta on erittäin paljon hyötyä.

Pelkkien tekstiaineistojen perusteella black metal näyttyy yhtenäisempänä kuin sellaisessa tutkimuksessa, jossa alakulttuurissa toimivat henkilöt pääsevät itse ääneen. Esimerkiksi sveitsiläistä black metalia tutkinut Anna-Katharina Höflinger (2016) on todennut, että haastattelututkimuksessa kansallissosialistista black metalia kuuntelevat tai soittavat henkilöt esittävät poliittisia mielipiteitä laidasta laitaan. Myös aiemmassa tutkimuksessani (Mustamo 2016) kävi ilmi, että kansallissosialistiset symbolit edustavat black metalissa todellisten poliittisten mielipiteiden lisäksi äärimmäistä provokaatiota, tabujen käsittelyä

ja karnevalismia, jossa vallitsevat arvot käännetään hetkeksi ylösalaisin.

Vaikka etnografiset tutkimusmenetelmät selvästi laventavat ymmärrystä aiheesta, kansallissosialistisen black metalin tutkiminen etnografisesti ei ole aivan yksinkertaista. Varsinainen NSBM-alakulttuuri on erittäin pieni, eivätkä siinä toimivat ihmiset ole järin halukkaita jakamaan ajatuksiaan ulkopuolisten kanssa. Tutkijoita kohtaan tunnetaan ymmärrettävää epäluuloa. Tutkimuksen aikana minun ei sallittu osallistua tutkijana erääseen musiikkitapahtumaan ja haastattelupyynnöstä kieltäytyttiin vedoten tutkimushankkeemme antifasistisiin päämääriin. Olen tuntenut puolet haastatelluista useiden vuosien ajan, ja kolmas kertoi tutustuneensa ennen haastattelupäätöstä aiempaan black metal -tutkimukseeni. Haastateltavien ennakkoluuloja voi siis vähentää osoittamalla, että vastakkaisista maailmankatsomuksista huolimatta tutkija pystyy tulkitsemaan tutkittavien antamia tietoja oikeudenmukaisesti.

Metallimusiikin alakulttuurien suhde politiikkaan on ollut hankala. Perinteisesti metallimusiikkikulttuurit ovat irtisanoutuneet politiikasta, vaikka niissä on käsitelty monenlaisia selvästi yhteiskunnallisia teemoja. (Scott 2013.) Sosiologi Keith Kahn-Harris (2004) on kutsunut tätä asennetta ”refleksiiviseksi

antirefleksiivisyydeksi”, mikä tarkoittaa, että alakulttuurissa toimivat henkilöt kieltäytyvät aktiivisesti tunnistamasta oman toimintansa poliittisuutta. Osittain ristiriita johtuu siitä, että metallialakulttuureissa politiikka ymmärretään kapeassa merkityksessä puoluepolitiikaksi. Käytännössä metallialakulttuureissa on kuitenkin myös henkilöitä, jotka tunnistavat alakulttuurissaan poliittisia väitteitä ja suhtautuvat kriittisesti metallimusiikin väitettävään epäpoliittisuuteen (ks. esim. Mustamo 2016, 116–117).

Suomessa black metal on oikeistopopulismien noususta huolimatta toistaiseksi pysynyt erossa konkreettisesta poliittisesta toiminnasta, kuten poliittisten ryhmien toimintaan osallistumisesta tai yhteiskuntaan vaikuttavasta aktivismista (ks. Mustamo käsikirjoitus).

Vaikka black metal -yhteisössä toimivilta odotetaan pelkkää musiikkimakua syvällisempää sitoutumista niin kutsuttuun ideologiaan, on hyvä huomata, että ei ole olemassa yhtenäistä black metal -maailmankuvaa. Black metalissa korostetaan äärimmäistä individualismia, mikä näkyy siinäkin, että alakulttuurissa toimivien mielipiteet eroavat käytännössä toisistaan varsin paljon. Vertaan black metal -yhteisöä nationalismin tutkija Benedict Andersonin (1983/2007) kansallisvaltiosta käyttämään kuviteltuun

yhteisöön: yhteisön jäsenet eivät tunne toisiaan, mutta muun muassa erilaisten mediatuotteiden välityksellä he ovat tietoisia toistensa olemassaolosta. Kuten antropologi Anthony P. Cohen (1985) on todennut, yhteisöihin kuuluminen perustuu joustaviin ja tilannesidonnaisiin symbolisiin tulkintoihin. Yhteisön rajat määräytyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja perustuvat symboleihin. Cohenin mukaan kaikki yhteisön jäsenet eivät kuitenkaan välttämättä merkityksellistä symboleita samalla tavalla.

Black metal -tutkimuksessa black metalista usein kirjoitetaan eräänlaisena subjektina. Black metal on kuitenkin musiikkia, jolla ei ole mielipiteitä eikä poliittisia päämääriä. Sen sijaan black metalia soittavilla tai kuuntelevilla ihmisryhmillä on monenlaisia, kompleksisia ja keskenään ristiriitaisia mielipiteitä ja ajatuksia. Niitä muodostetaan black metal -musiikin, mutta myös muun kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutuksesta, ja niitä myös välitetään eteenpäin black metal -yhteisössä ja musiikin välityksellä. Kuten Cohen (1985, 71–75) toteaa, yhteisön symboliset rajanvedot vaikuttavat ulkopuolisin silmin yhdenmukaisemmilta kuin yhteisön jäsenen näkökulmasta. Merkitysten moninaisuuden paljastamiseksi on tarpeen tutkia mahdollisimman laajasti yhteisössä toimivien ihmisten ajatusten kirjoa.

Aineistot ja analyysi

Keräsin pandemiaolosuhteissa tutkimuksen aineistoa aluksi internetkyselyllä, johon vastasi 89 tavalla tai toisella black metalista kiinnostunutta suomalaista. Olen ottanut analyysissä huomioon myös yhden testivastauksen, jonka kysymykset olivat hiukan erilaiset. Levitin tietoa kyselystä sosiaalisessa mediassa (Facebook, Twitter) ja suoraan tuntemilleni black metalia kuunteleville tai soittaville henkilöille.

Kyselyyn vastanneet ovat varsin heterogeeninen joukko. Suurin osa vastanneista ilmoitti olevansa lähinnä black metalin kuuntelijoita, mutta myös muusikoita vastasi kyselyyn. Vastajat olivat sitoutuneet black metal -alakuultuuriin eri tavoin: joillekin se on yksi musiikkigenre muiden joukossa, toisille black metal -ideologian mukaisesti kaikenkattava ajattelutapa. Ottaen huomioon black metalin aseman metallialakulttuurin elitistisenä ja marginaalisena alalajina vastausten määrää voidaan pitää katavana. Aineiston saturoitumisesta kertoo sekin, että monet vastaukset toistuvat aineistossa useaan kertaan.

Kyselyssä tiedustelin black metalin merkitystä vastaajalle sekä tämän näkemyksiä kansallissosialismin ja fasismin merkityksestä suomalaisessa black metalissa sekä alakulttuurin että vastaajan

itsensä kannalta. Sen jälkeen esitin kahdeksan väitettä (esimerkiksi ”kansallissosialismi/fasismi suomalaisessa black metalissa on provokaatiota” ja ”kansallissosialismi/fasismi suomalaisessa black metalissa on poliittista”), joihin pyysin kommenttia. Viimeisessä kysymyksessä pyysin kertomaan huomioita sellaisista asioista, joita kyselyssä ei ollut käsitelty. Suurin osa vastauksista kuhunkin kysymykseen tai väitteeseen oli varsin lyhyitä, mutta niitä oli pohdittu ilahduttavan monelta kantilta ja asiallisesti.

Kun pandemiarajoitukset alkoivat hellittää, jalkauduin kentälle. Vuoden 2021 aikana haastattelin neljää suomalaista black metal -yhtyeessä soittavaa muusikkoa, jotka esittelen seuraavaksi tarkemmin. Haastattelussa käsiteltiin samoja teemoja kuin kyselyssä, mutta ne etenivät vapaamuotoisemmin.

- Haastateltava 1 on nuorehko muusikko, joka soittaa suomalaisissa NSBM-yhtyeissä ja määrittelee itsensä kansallissosialistiksi.
- Haastateltava 2 on pitkän linjan black metal -muusikko ja muutenkin aktiivinen henkilö black metal -yhteisössä, ei identifioitu kansallissosialistiksi tai fasistiksi, mutta suhtautuu äärioikeistolaiseen ajatteluun myönteisesti.

- Haastateltava 3 on pitkään black metalissa toiminut muusikko, joka suhtautuu kaksijakoisesti NSBM:iin, on poliittisilta näkemyksiltään liberaali eikä pidä fasistista ajattelua toivottavana yhteiskunnassa, mutta hyödyntää itsekin tuotannossaan viittauksia natsiokkultismiin, käy keikoilla ja kuuntelee NSBM-bändien levyjä.

- Haastateltava 4 on black metal -muusikko ja määrittelee itsensä antifasistiksi.

Vuonna 2022 osallistuin työryhmämme toisen jäsenen kanssa Steelfest-tapahtumaan tavoitteenamme pohtia black metalin symboliikkaa sekä moniaistillista lumoa festivaaliympäristössä.

Kyselyssä esittämiäni kysymysten ja kommenttien muotoilut sekä käyttämäni haastattelurunko perustuivat aiemmassa black metal -tutkimuksessani (Mustamo 2016) sekä tutkimushanketta edeltäneissä epämuodollisissa keskusteluissa esiin nousseisiin teemoihin. Olen nuorempana kuunnellut paljon black metalia, käynyt keikoilla ja kirjoittanut musiikkilehtiin. Black metal on ollut tavalla tai toisella osa elämäni jo yli 20 vuotta. Tutkimusta voidaan pitää hermeuttisena tiedonmuodostuksena, jossa tutkimusprosessin edellisissä vaiheissa

syntyneen esiyttämyksen perusteella nousee esiin uusia kysymyksiä ja hypoteeseja (vrt. Kjeldstadli 2007, 122–125).

Aineiston analyysi perustui aineistolähtöiseen laadulliseen analyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–121). Luokittelun ja tyypittelyn kautta olen pyrkinyt löytämään varsin laajassa ja hajanaisessa aineistossa usein toistuvat teemat, joilla on laajempaa merkitystä aiheen ymmärtämisen kannalta. Vaikka analyysimenetelmä on aineistolähtöinen, sen taustalla on myös teoreettisia oletuksia. Tutkimuksen teoreettinen lähtökohhta on antropologi Roy Wagnerin (1981) tulkinta kulttuurista luovana toimintana, jossa yksilöt pystyvät aktiivisesti vaikuttamaan yhteisössä jaettujen symbolien tulkintoihin.

Tutkijan edetessä hermeneuttisessa spiraalissa (ks. Kjeldstadli 2007, 124) on oleellista kysyä, mikä on tulkinnan lähtökohhta. Etnografinen tutkimus on itse-reflektiivinen prosessi, jossa oman taustan ja kokemusmaailman vaikutusta tutkimuksen toteutukseen ja aineiston analysointiin on syytä pohtia tarkasti. Kuten mainittua, nuorempana black metal oli tärkeä osa elämäni ja päivittäistä yhteisöäni. Black metalin ideologia kiehtoi minua, vaikka en koskaan omaksunut esimerkiksi satanistista katsomusta. Sittemmin olen vieraantunut black metalin individualistisesta ja nihilistisestä

maailmankuvasta, mihin ovat vaikuttaneet suuresti muun muassa monet surulliset tapahtumat maailmalla. Keski-ikäisenä arvostan taas suuresti lähimmäisenrakkauden ja epäitsekkyuden kaltaisia hyveitä.

Black metal -tutkimukseni on siis tavallaan antropologiaa kotikentällä, sellaisessa yhteisössä, johon olen itsekin tuntenut kuuluvani. Kuten antropologi Charlotta Aull Davies (1999, 108) toteaa, oman yhteisön tutkimuksessa on vaarana yleistää omat kokemukset liiaksi koko yhteisöä koskeviksi. Antropologi Ben Kasstan (2016) huomauttaa, että oman tutkijaposition korostaminen suhteessa tutkittavaan yhteisöön saattaa ylipääntään johtaa yhteisön sisäisten erojen vähättelyyn. Myös pitkän linjan metallialakulttuurien tutkija Andy R. Brown (2018) vaatii metallimusiikin tutkijoilta itsekriittistä suhtautumista omaan faniuteensa. Brownin mukaan tulee ottaa huomioon, että tutkijat usein poikkeavat tutkittavan yhteisön jäsenistä muun muassa koulutuksen ja luokka-aseman perusteella.

Olen ollut sen verran suuri black metalin fani, että pystyn samaistumaan siihen, minkä haastatellut kertovat black metalissa puhuttelevan, myös sen äärimmäisimmissä muodoissa. Tunnistan symboleita, joilla black metal -yhteisön jäsenet tuovat esiin mieltymyksiään ja

asemoivat itseään alakulttuurissa. Vuodet black metalin parissa ovat tuoneet myös suhteellisuudentajua ja ymmärrystä yksityiskohdista: luultavasti en yli-reagoi parodiaan tai provosointiin. Olen kuitenkin sen verran ulkopuolinen, ettei minun tarvitse puolustella black metalia tai ottaa kantaa, mikä on oikea tapa tulkita sitä. Viimeisten vuosien aikana ulkopuolisuus on syventynyt. Pienten lasten äitinä en ole pystynyt käymään keikoilla ja festareilla, jotka ovat muutenkin olleet tauolla koronapandemian aikana.

Tutkijapositio ei tyhjenny vain yhteen asemaan suhteessa tutkimuskohteeseen, vaan se muotoutuu tilannesidonnaisesti koko tutkimusprosessin ajan tutkijan ja tutkittavien välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkijan oma kokemus yhteisöön kuulumisesta ei takaa sitä, että yhteisön muut jäsenet tulkitisivat hänen asemansa samalla tavalla. Yhteisöissä on myös sisäisiä jakolinjoja, eikä tutkija asemoidu samalla tavalla kaikkiin yhteisön osiin. (Folkes 2022; Deodhar 2022; Kasstan 2016.) Tutkijan todellinen positio ei ole vain tutkijan oma ilmoitus, vaan sen merkitys muotoutuu tutkimuksen osallistujien kanssa käydyissä keskusteluissa ja muissa kannanotoissa kentällä. Paikantumiseeni black metal -yhteisön silmissä on vaikuttanut tutkimusjulkaisujen lisäksi muun muassa aiempi toimintani äärimetalliin

keskittyneen pienlehden toimittajana ja aktiivisena keikoilla kävijänä. Tässä tutkimuksessa olen kohdannut kentällä sekä luottamusta että epäluuloa, mihin on oman asemani lisäksi vaikuttanut roolini tutkijoista ja taiteilijoista koostuvan, avoimesti antifasistisen työryhmän jäsenenä.

Black metal, varsinkin kansallissosialistinen black metal, on erittäin maskuliininen alakulttuuri. Maskuliinissa yhteisöissä tutkijanaiset kohtaavat torjuntaa, vähättelyä ja suojelua, mutta heidät saatetaan kokea vähemmän uhkaaviksi ja siksi luotettavimmiksi kuuntelijoiksi kuin miehet. Joka tapauksessa tutkijan sukupuoli vaikuttaa siihen, millaiseen tietoon hän pääsee käsiksi. (Esim. Pante 2014.) Olen kokenut naisukupuolen olevan black metal -tutkimuksessa enemmän etu kuin haitta. Mieshaastateltavat saattavat puhua ajatuksistaan avoimemmin naisen kanssa, ja tutkijanakin nainen tulee miesten keskinäisten valta-asetelmien ulkopuolelta. Toisaalta etenkin nykyään keski-ikäisenä perheenäitinä minua säästetään kaikkein rasvaisimmilta ja rosoisimmilta jutuilta, jollaisia vielä nuorena naisena kuulin kentällä.

Äärioikeiston kanssa flirttailevan alakulttuurin tutkimiseen liittyy monenlaisia hankalia tutkimuseettisiä kysymyksiä. Kaiken antropologisen tutki-

muksen lähtökohta on, että tutkittavia henkilöitä eikä yhteisöjä ei saa vahingoittaa eikä aineistoja käsitellä epäasiallisesti tai epäkunnioittavasti (American Anthropological Association 2012). Kuitenkin äärioikeiston tutkijoilta edellytetään tavallista enemmän moraalisia kannanottoja ja irtisanoutumista tutkimuksen osallistujien arvomaailmasta (Markom 2013; Teitelbaum 2019).

Erityisen ajankohtaiselta keskustelu tutkimuksen kantaa ottavuudesta tunnetaan, kun äärioikeistolaisen terrorismin uhka kasvaa Euroopassa. Ei ole yksinkertaista oikeaa vastausta siihen, kuinka paljon tutkijan pitäisi ottaa kantaa tutkimuksen osallistujien ajatuksiin. Minusta tuntuu varsin vaikealta käsitellä edes kansallissosialismia black metalissa pelkästään ongelmalähtöisesti, etenkin kun asia on erittäin monisyinen. Keskityn erittelemään kansallissosialismin ja fasismien merkityksellistymisen moninaisuutta suomalaisessa black metalissa, mutta palaan vielä eettisiin kysymyksiin pohdintaosiossa.

Seuraavissa luvuissa käsittelen neljää teemaa, joiden lumovoimaa tai inhon tunteita tutkimuksen osallistajat tuovat esiin vastauksissaan. Teemat ovat natsien asema populaarikulttuurin äärimäisinä pahiksina, natsiokkultisimi ja -esoteria, black metalin elitismi sekä nykyajan oletetun rappion kritiikki.

Tosielämän darthvaderit

Ilmeisin selitys kansallissosialismin vihätykselle black metalissa on natsēja ympäröivä pahuuden aura. Kuten kolmannen valtakunnan representaatioita populaarikulttuurissa tutkinut Eva Kingsepp (2008, ks. myös Mustamo 2016, 148–150) on todennut, populaarikulttuurissa natsēja kuvataan irrationaalisen pahuuden edustajina ja Hitler esitetään Paholaisen maallistuneena korvikkeena. Kansallissosialismin representaatiot black metalissa perustuvat pitkälti muualla populaarikulttuurissa esitettyihin representaatioihin. Kuten haastattelemani muusikko pohtii, kaikkialla populaarikulttuurissa pahikset ovat jännittävämpiä kuin hyvikset.

Haastateltava 3: Olen piirrelly natsi-sotilaita pienestä pitäen. Voi olla että natsit kiehtoo sen takia, että ne on niin makeita, semmonen niinku historian ultimate-pahis. – Ne on niinku tosielämän Darth Vadereita, siis pahikset kiinnostaa aina fiktiossa, kyllä ne kiinnostaa myös oikeassa elämässä.

Muusikko pohdiskelee myös, että jos halutaan black metal -yhteisössä arvostettua ”aitoa sisältöä”, ei ole muita vaihtoehtoja kuin filosofinen satanismi tai kansallissosialismi tai jokin niiden yhdistelmä. Toisaalta hän arvelee, että kansal-

lissosialistisessa black metalissa kiehto puolisalainen poikakerhomeininki. Black metalissa nuoret miehet omaksuvat toisiltaan ajatuksia, joiden he tietävät olevan yhteiskunnan valtavirran silmissä tuomittavia. Haastateltu epäilee, että black metalissa äärioikeistolainen ajattelu vetoaa kuitenkin ennen kaikkea niihin nuoriin, joilla on jo valmiiksi negatiivisia asenteita esimerkiksi maahanmuuttajia kohtaan.

Black metalliin kuuluu oleellisesti kaikenlaisten tabujen rikkominen ja sopivaisuuden rajojen ylittäminen. Kristinuskon ei koeta enää maallistuneessa ja liberalisoituneessa yhteiskunnassa olevan tarpeeksi merkittävä asia, jotta sitä kannattaisi vastustaa. Toisaalta joihtakin muusikkoja ja yhtyeitä motivoi heidän omien sanojensa mukaan itsetarkoituksellisen tabujen rikkomisen asemesta aito natsi-Saksan ihailu ja viha maahanmuuttajia kohtaan. (Ikäheimonen 2016, 378–379, 405–406, 415–432.)

Kymmenen vuoden takaisessa artikkelissaan mediatutkija Benjamin Hedge Olson (2013) pitää kansallissosialismin shokkiarvoa niin ilmeisenä, että pitäisi oikeastaan kysyä, miksei kaikki black metal ole kansallissosialistista. Myös tämän tutkimuksen kyselyaineistossa toistuu kauttaaltaan käsitys, että kansallissosialismin suosio black metalissa selittyy ennen sen shokkiarvolla. Kyselyyn vas-

tanneista suurin osa selittää kansallissosialismiviittausten yleisyyttä sillä, että natsit ovat kulttuurin viimeinen tabu ja äärimmäinen tapa vastustaa ”sovinnaisuutta ja tavanomaisuutta” ja ylipäättään yleisesti hyväksytyjä arvoja. Kun maallistuneessa yhteiskunnassa Saatana ei enää järkytä ketään, turvaudutaan sellaiseen symboliikkaan, joka varmasti järkyttää. Provokaation todellisuuden myöntää myös haastatteleman muusikko, joka identifioi itsensä kansallissosialistiksi.

Haastateltava 1: Totta kai siihen [=kansallissosialistiseen black metalliin] liittyy provokaatio. Paljonko on bändejä mitkä vetää hakaristiliput [salkoon] tai tämmöset koska risti väärinpäin ei riitä enää provosoimaan ketään. Sit vedetään överimmäksi ja överimmäksi. – – jos Venom tulis nyt niin niilläki olis hakaristiliput. (nauraa) – – [Ota] tosta hakaristilippu käteen ja lähe tonne huutamaan juutalaisten kuolemaa, niin kyl sä saat niinku pahennusta aiheutettuu, enemmän kun se et sulla on pentagrammi tai risti väärinpäin, se ei kiinnosta varmaan juuri ketään.

Haastatelluista myös toinen otti puheeksi brittiläisen Venomien, joka black metal -genren pioneerina järkytti 1980-luvulla satanistisella symboliikallaan. Yhtyeen jäsenet ovat sittemmin myöntäneet, että

satanismi merkitsi heille vain provosoi-vaa estetiikkaa, ei henkilökohtaista va-kaumusta. Aiemmin rock- ja metallimusiikissa provosoitiin valtavirtayhteiskuntaa satanismiviitauksilla, jotka lopulta konkretisoituivat 1990-luvun alun norjalaisessa black metalissa väkivallaksi ja kirkkojen tuhopoltoiksi (esim. Salmenpohja 2000). Satanismikin oli provokaatiota, mutta ei pelkästään sitä, vaan siitä kehittyi vähitellen henkilökohtaisempia ja pidemmälle mietittyjä filosofisia muotoja.

Kuten haastatteleman muusikko pohtii, black metal -muusikkojen rikokset vaalivat ”black metalin myyttisyyttä vähän pahempaan ja ilkeämpään genre-nä”, joka tuskin koskaan olisi saavuttanut nykyisen kaltaista tunnettuutta ilman rikkoksista seurannutta medianäkyvyyttä. Kansallissosialistinen tematiikka koetaan luonnolliseksi jatkoksi satanismi-provokaatiolle. Taustalla on toisaalta oletus, että black metalissa saa sanoa mitä huvittaa. Black metalin odotetaan kuitenkin olevan niin vakavasti otettavaa, että alakulttuurissa ollaan oikeasti valmiita edistämään tuhoa ja kaaosta.

Haastatellun muusikon kuvaamasta ”Venomin feikkisaatanoinnista” päädyttiin konkreettisiin viharikkoksiin, eikä ole mahdotonta, että sanoista siirryttäisiin tekoihin myös black metalin kansallissosialistisessa siivessä. Kansal-

lissosialismin rooli alakulttuurissa on jo jonkin verran muuttunut siitä, kun tein kenttätöitä väitöskirjaani (Mustamo 2016) varten vuosina 2010–2012. Siinä missä aiemmin äärioikeistolaisista symboliikkaa viljelevät yhtyeet soittivat samoissa tapahtumissa muiden äärimetalliyhtyeiden kanssa, nykyään niillä on enemmän omia tapahtumia. NSBM-keikkojen yleisössä on myös nuoria kuuntelijoita, mikä on huomionarvoista kovaa vauhtia keski-ikäistyvässä metallimusiikkialakulttuurissa. NSBM on tavoittanut myös kansainvälisesti uusia yleisöjä, joita se houkuttelee tarjoamalla autenttisen transgressiivisen black metal -kokemuksen (Buesnel 2020, 406–408).

Kun vielä kymmenen vuotta sitten ”kännihailaamiseen” eli natsitervehdyksen tekemiseen black metal -yhtyeiden keikalla suhtauduttiin karnevalistisella rentoudella (ks. Mustamo 2016, 153–155), nykyään ”kainalon tuulettaminen” black metal -tapahtumissa herättää yleisössä huomattavasti enemmän keskustelua. Natsitervehdyksiä tekevät näkyvät ilmaisevan aatteeseen sitoutumista myös käyttämällä NSBM-bändien fanituotteita ja kangasmerkkejä vaatetuksessaan. Esimerkiksi Steelfest-tapahtumassa, missä tein kenttätöitä työryhmän toisen jäsenen kanssa, iso osa natsitervehdyksiä tekevästä yleisöstä kuului puhu-

van muita kieliä kuin suomea, kun taas suomalaisessa yleisössä kansallissosialististen vaikutteiden näkyvä rooli herätti kriittistä keskustelua, joskaan näkyviin vastatoimiin ei kukaan ainakaan meidän nähden ryhtynyt.

Kansallissosialismilla on black metallissa erilainen rooli eri maissa. Suomessa varsinainen kansallissosialistinen black metal on edelleen varsin pieni marginaali-ilmiö jokseenkin marginaalisen alakulttuurin sisällä. Benjamin Hedge Olsonin (2021; ks. myös Langebach & Schulze 2020) mukaan Yhdysvalloissa black metal -alakulttuurin kansallissosialistinen siipi on radikalisoitunut muun äärioikeistoliikkeen mukana ja blackmetallistit ovat osallistuneet rasistisiin väkivallantekoihin. Tämän seurauksena black metal -yhteisö on jakautunut äärioikeistoajattelun kannattajiin, protestoiviin antifasisteihin sekä relativisteihin, jotka vetoavat black metallin ”epäpoliittisuuteen” ja sananvapauteen. Suhtautuminen äärioikeistoon jakaa myös black metal -yhteisön sukupolvia: 1990-luvun satanismipaniikin kokeneet pitävät Olsonin mukaan ihmisoikeuskysymyksiin tiedostavasti suhtautuvaa nuorisoa uhkana black metallin vapauskäsitteille.

Olsonin kuvailema polarisoituminen on jossain määrin ajankohtaista suomalaisessakin black metallissa, mikä käy

ilmi tämänkin tutkimuksen aineistosta (ks. myös Mustamo käsikirjoitus). Onhan mukana sekä äärioikeistoajattelun kannattajia että antifasistisen toiminnan kannattajia. Kyselyaineiston perusteella relativistinen kanta on edelleen vahvoilla suomalaisessa black metallissa: vaikka äärioikeistoaatteita ei kannatettaisi, niitä pitkälti suvaitaan jokaisen omana asiana. Kuten eräs kyselyn vastaaja muotoilee, black metallissa on ”rennompia ilmapiiriä ilman valvutuneita”. Useissa kyselyvastauksissa black metallin lumovoimaa lisäviksi asioiksi koetaan äärimmäinen autenttisuus, sananvapaus, yksilönvapaus ja sensuurin puuttuminen. Tämä selittää sitä, että monet ääriajatteluun kriittisesti suhtautuvat genren kuuntelijat ovat valmiita siemään omasta arvomaailmastaan poikkeavaa toimintaa varsin pitkälle.

Aineistossa tuodaan usein esiin eräänlainen kaksinaismoralismin kriittikki: Kun black metallin odotetaan eksplisiittisesti edustavan pahuutta, kaaosta ja sopivaisuuden rajojen rikkomista, miksi fasismin ihailun pitäisi olla poikkeus? Edustavathan natsit länsimaaisessa kulttuurissa äärimmäistä pahaa. Kansallissosialismiviittausten merkitystä itsetarkoituksellisenä järkyttämisenä ei voida ohittaa, mutta pelkäsi provokaatioksikaan kansallissosialismi black metallissa ei tyhjenny.

Voimakkaiden symbolien lumo

Äärimmäisen pahuuden karman lisäksi black metalissa kiehtoo sen synkkä esteetiikka ja vaikuttavat symbolit. Kuten itsensä kansallissosialistiksi määrittelevä muusikko haastattelussa pohtii, NSBM-genren sisälläkin monet empivät kansallissosialistiksi tunnustautumista. Sen sijaan he ”vetävät mutkat suoriksi” ottamalla ”vahvat symbolit käyttöön”, mikä takaa ”täydellisen sokkiarvon”. Tämä tarkoittaa hakaristien hyödyntämistä bändien visuaalisessa ilmeessä.

Haastateltava 1: Jos lähdetään esimerkiksi hakaristisymbolista, hakaristilipusta, niin sehän on, väittäisin niinku maailman tehokkain symboli. Et sehän on visuaalisesti äärimmäisen näyttävä, ja etenkin tän päivän vinkelistä niin se herättää hyvin vahvoja tunteita puolesta tai vastaan. Siinä on jonkin verran ikään kun myös tämmöstä kopioitavaa, asioita joita kannattaa ottaa nykypäivään etenkin jossain black metalin kontekstissa, jossa koitetaan säväyttää.

Kansallissosialismia on estetisoitu tarkoituksellisesti jo 1930-luvulla, ja toisen maailmansodan jälkeen estetisointi on jatkunut populaarikulttuurissa. Populaarikulttuurissa natsit ovat herättäneet sekä kauhua että kiehtoneet. Kansallissosialismia on kuvattu tavoilla, jotka jat-

kavat eurooppalaisen kauhuromantiikan perinnettä. Kansallissosialismin käsittely black metalissa nojaa estetiikassa ja symboliikassa vahvasti muusta populaarikulttuurista tuttuun kuvastoon. (Stoop 2015, 39–41; Kallioniemi & Kärki 2019.)

Haastateltavain perusteella hakaristilipun lisäksi esteettisesti viehättäviksi koetaan muun muassa natsien uniformit. Kuitenkin eräs haastatelluista muusikoista huomauttaa, että vaikka kansallissosialistit olivat taitavien estetiikan hyödyntäjiä, kansallissosialistinen black metal ei useimmiten tässä onnistu vaan militanttia ulkoasua tavoittelevat yhtyeet ovat esteettisesti tylsiä. Äärioikeistolaisista punk-estetiikkaa tutkineet Ana Raposo ja Russ Bestley (2020) ovat todenneet, ettei äärioikeistolaisten yhtyeiden visuaalinen ilme ole mitenkään yhtenäinen, vaan levynkansissa ja muissa materiaaleissa on sekä fantasiaelementtejä, äärioikeistolaisista symboliikkaa että karsittua puolistolaisallista kuvastoa. Tämä pätee varsin hyvin myös äärioikeistolaiseen black metaliin.

Kuten toisen kansallissosialismin myönteisesti suhtautuvan muusikon haastattelusta käy ilmi, hänkään ei natsiestetiikasta puhuessaan ajattele kommandopipot päässä ja maastohousut jallassa soittavaa suomalaista NSBM-yhtyettä vaan pikemminkin esimerkiksi Leni Riefenstahlin *Tahdon riemuvoitos-*

ta (1935) tuttua mahtipontista kuvamaailmaa.

Haastateltava 2: Onhan sekin [=natsiestetiikka] kiehtovaa tietenkin. Ja mä luulen, että sekin niinku osuu semmoiseen arkkityypiseen eurooppalaiseen sieluun ihan suoraan kuitenkin, jos sä mietit niitä patsaita ja kaikkii näitä. Jos sä katot niitä kuvia niinku näistä valtavista suorista sotilasriveistä ja lipuista ja kotkista ja näistä, niin totta kai siel kaikkuu Rooman muinainen valtakunta ja kaikki tämmönen niinku voima ja järjestys ja kunnia ja intohimo ja tunteen palo ja – – meihin vetoo ne semmoset arkkityypiset asiat – – haluttiin tai ei.

Black metalissa kansallissosialismin estetiikka on huomattavasti keskeisemmässä asemassa kuin esimerkiksi juutalaisten kärsimys toisen maailmansodan aikana. Vaikka viittaukset kansallissosialismin ovat olleet black metalissa varsin yleisiä 1990-luvulta alkaen, suorat kannanotot juutalasiin ja holokaustiin ovat olleet harvinaisia. Bändit ovat hyödyntäneet holokausti-sanaa tuotannossaan yleisellä tasolla ihmisvihan ja hävityksen metaforana tai shokeeraamistaroituksessa. Holokaustin uhreista kuitenkin pitkälti vaietaan. Toisaalta bändien, muun muassa suomalaisen Hammerin, sanoituksissa uusinnetaan juutalaisvastaisia salaliittoteorioita tai jopa

kielletään holokaustin olemassaolo, mikä luo kasvutilaa väkivaltaiselle antisemitismille. (Langebach & Schulze 2020; Kahn-Harris 2020.)

Juutalaisen historian tutkija Gavriel Rosenfeld (2015) on esittänyt, että toisen maailmansodan tapahtumien esteisointi populaarikulttuurissa häivyttää holokaustin todellisuuden. Hänen mukaansa populaarikulttuurin tuotteista muodostuu silminnäkijäkertomusten tilalle hallitseva tulkinta, mikä samalla normalisoi natsismia nuorempien sukupolvien ajattelussa.

Sosiologi Keith Kahn-Harris (2020) arvelee, että juutalaiset eivät ole herättäneet metallissa suuria tunteita kuten ei pitkälti virkamiestyönä toteutettu juutalaisten kansanmurhakaan. Tämänkään tutkimuksen aineistossa juutalaisvastaisuus ei nouse esiin kuin erikseen kysyttäessä eikä välttämättä edes kysymällä. Väitöskirjani (Mustamo 2016) aineistossa ainoastaan yksi haastateltava esitti avoimesti juutalaisvastaisia kannanottoja. Suoraan kysymällä yksi haastatelluista kertoi vastustavansa ennen kaikkea Israelin palestiinalaisiin kohdistamaa sortoa, mutta hänen puheessaan nousivat esiin myös juutalaisvastaiset salaliittoteoriat.

Haastateltava 2: Ehkä mäkin oon sitten antisemitisti, koska vastustan

sitä, että juutalaisille pitäis antaa erityisasemaa, tai pitäis hyväksyä sitä, että ne niinku [omistavat] aika isoja näitä pankkeja ja sitä kautta ties mitä. Tekis mieli sanoa, että kannattaa varmaan tutkia näitä koronarokote-firmojenkin omistajien nimiä ja miettiä vähän, et ketä porukoita sielläkin on taustalla. Tulipa nyt vaan mieleen (nauraa).

Vaikka antisemitismi – tai rasismi – ei nouse esiin aineistosta edes erikseen kysyttäessä, on naiivia olettaa, että sitä ei olisi. Nämä aatteet verhoutuvat alakulttuurissa vähemmän suorasukaisiin muotoihin, kuten natsiokkultismiin tai nykyajan kritiikkiin – tai Israelin politiikan arvosteluun.

Natsiokkultismi

Kansallissosialistiseen ideologiaan kytkeytyi jo 1930-luvulla esoteerisia piirteitä. Okkultistinen harrastuneisuus on yhdistetty ennen kaikkea Heinrich Himmleriin, joka oli kiinnostunut myös suomalaisesta kansanperinteestä. (Goodrick-Clarke 1992; von Grönhagen 2014.) Esoteerinen natsismi on tuonut omat mausteensa myös kansallissosialismin representaatioihin populaarikulttuurissa. Niissä natsit usein esitetään okkulttisten pyrkimysten ajamina irrationaalisinä hirviöinä (esim. King-

sepp 2008). Suomessa kansallissosialismia, satanismia ja teosofiaa ovat yhdistelleet Pekka Siitoimen kaltaiset myös huvittuneisuutta herättäneet hahmot (ks. esim. Granholm 2009), mikä on pantu merkille myös black metal -yhteisössä (Mustamo 2016, 146–147).

Natsiokkultismia on hyödynnetty myös populaarimusiikissa (ks. esim. Heinze & Stiglegger 2021). Ei ole järin yllättävää, että aiheesta on kiinnostuttu black metalissa, johon sekä esoteria että äärimmäinen transgressiivisuus ovat perinteisesti kuuluneet. Kuten yksi haastatelluista muusikoista pohdii, natsiokkultismi tarjoaa tehokasta symboliikkaa. Hän kertoo mieltävänsä NSBM-genren ”natsiokkultismin suuntaan”.

Haastateltava 2: Se [=natsiokkultisimi] on kovin kiehtovaa. Mä pidän tosi paljon siitä, et siinä on kaikki ne tarinat, vaikka ne olis kuinka ylilyötyjä, niin niissä on niin paljon semmosta hienoo symboliikkaa. – – Siinä on niin oma myytistö siinä taustalla ja kaikki se on hyvin mielenkiintosta. Wewelsburgissa pitäis ehdottomasti käydä joskus.

Haastateltavan mainitsema Wewelsburg on Himmlerille kuulunut linna Saksassa. Se on tunnettu lattiasta, johon on kuvattu natsiokkultismissa keskeinen

symboli, musta aurinko. Wewelsburgissa on vierailut myös haastateltu muusikko, joka ei henkilökohtaisesti kannata minkäänlaista ääriajattelua. On huomionarvoista, että haastattelujen perusteella natsiokkultismi on se osa kansallissosialismista – tai kansallissosialismin representaatiosta populaarikulttuurissa – joka kiehtoo myös niitä muusikoita tai black metalin kuuntelijoita, jotka eivät muuten samaistu minkäänlaiseen ääri-kansallismieliseen ajatteluun.

Haastateltava 3: Kyllähän me lainataan tämmösestä natsiokkultismista juttuja ja ajatus Hitler[istä] Kali Yugan ilmentymänä, niin se on ihan jännittävä, eihän siinäkään tarvi ottaa mitään puoltaan tavallaan. Jos black metal hakee tuhoa, niin Hitlerhän on hyvin tuhoava asia, joten tämän puolen mä ymmärrän nsbm:ssä oikein, oikeinkin hyvin.

Haastateltu mainitsee haastattelussa olevansa ateisti. Aiemmin siteerattu natsiokkultismista viehätynyt muusikko puolestaan on perehtynyt laajemminkin salatieteelliseen kirjallisuuteen, kuten teosofian perustajan Helena Blavatskyn teoksiin. Sen sijaan kansallissosialistiksi identifioituva black metal -muusikko suhtautuu esoteeriseen natsismiin yksiselitteisen kielteisesti.

Haastateltava 1: Jos lähtee johonkin okkultismin meininkeihin niin yleensä mielikuva on ollu, että ne on ihan täydellistä hömpöpömpää. Mä en niinku pysty mitenkään samaistumaan ja suorastaan niinku vastustan semmosta ajattelua, että pitäis jotain typerää rituaaleja tehdä, jolla mukamas päästäis johonkin vitun natsiuden level kakkoselle tai jotain, ei kiinnostu.

Vaikka haastateltu suhtautuu torjuvasti kaikenlaiseen hengellisyyteen ja etenkin okkultisiin rituaaleihin, myös hän näkee kansallissosialismin ennen kaikkea henkilökohtaisena maailmankatsoimuksena, ei esimerkiksi päivänpolitiikkaan osallistuvana liikkeenä. Sellaisena se ei välttämättä eroa kovin paljon muun muassa toisen haastatellun peräänkuulluttamasta pyrkimyksestä kehittyä ihmisenä. Nämä näkemykset kuvastavat, kuinka populaarikulttuurissa jaetut natsimyytit lumoavat black metalissa siitä huolimatta, että genren muusikoiden ja kuuntelijoiden hengelliset tai filosofiset lähtökohdat ovat suorastaan toistensa vastakohtia.

Nykyajan kritiikki ja totalitarismin lomo

Black metal on aatteellisesti pitkälti modernin maailman vastainen liike. Sen ideologiassa asetetaan usein vastakkain

romantisoitu käsitys esikristillisestä sankariajasta ja lumovoimansa menettänyt, moraalisesti turmeltunut nykyisyys. Varsinkin norjalaisessa black metalissa vihollisena pidetään kristinuskon rinnalla sosialidemokraattista hyvinvointivaltiota, joka koetaan, osin oikeiston poliittisia mielipiteitä mukailleen, tasapäis-täväksi ja arkiharmaaksi. (Mustamo 2020.) Myös black metalin kansallissosialistinen siipi hakee käyttövoimaansa nykyajan kritiikistä (ks. Mustamo käsikirjoitus). Siinä se jatkaa 1930-luvun fasis-tien viitoittamalla tiellä, sillä myös alkuperäiset fasisitit ja kansallissosialistit haaveilivat paluusta menneeseen kulta-aikaan, pois lumovoimansa menettä-neestä, teollistuvasta massayhteiskun-nasta (esim. Kunnas 2013).

Modernin vastaisuus liittyy myös äärioikeistolaiseen esoteriaan (Pöhlmann 2021). Aivan esikristilliseen aikaan tai edes agraari-idylliin ei tarvitse palata, vaan esimerkiksi yksi haastatelluista muusikoista pohdiskeli, että meidän lapsuutemme maailma oli monin tavoin selkeämpi ja tulevaisuuden-uskoisempi. Tällöin puhutaan hiukan ristiriitaisesti nimenomaan siitä maail-masta, missä pohjoismainen hyvinvoin-tivaltio oli voimissaan. Kritiikin koh-teena on ennen kaikkea arvojen kriisi. Ennen oli paremmin, koska käsitykset muun muassa sukupuolesta ja perhees-

tä olivat yksinkertaisempia. Kansallissosialistiksi identifioituva muusikko harmittelee, että nuorisoa kiinnostaa enemmän some kuin esimerkiksi perheen perustaminen. Transgressiivinen alakulttuuri kannattaa siis toisinaan varsin konservatiivisia perhearvoja.

Niin kutsutun woke-kulttuurin kriittikkiin black metalin kansallissosialistisen liikehdinnän yhdistää kolmaskin haastateltava, joka ei kuitenkaan kaipaa tunkkaisena pitämäänsä mennyttä maailmaa takaisin. Arvostelun kohteena ovat muutosta vastustavat ja salaliittoteorioihin uskovat blackmetalitit.

Haastateltava 3: Vastustetaan näitä globalisaation lieveilmiöitä, vastustetaan liberaalia politiikkaa, viherpiipertäjiä, suvakkeja, siis ihan täysin sukua jollekin korona-, koronarokotteen vastustamiselle. – – Ihan samat tyypit mesoa näistä kaikista asioista, jotka vaan on sitä vastavirtaa, sitä änkyröintiä, salaliitot, juutalaisten salaliitto tietenkin heidän lempilapsensa, liberaalit, liberaalit suvakit, ja sittenhän tietenkin näitten raharikkaitten valta ja vaikutus globalisaatioon.

Vaikka pako liian moniarvoisesta nykyyhetkestä muistuttaa oikeistopopulististen liikkeiden retoriikkaa, populistiseen politiikkaan haastatellut ja kyselyyn vastanneet suhtautuvat pääosin kriittisesti. Aineistossa black metalin kansallisso-

sialistisiin vaikutteisiin kielteisesti suhtautuvista osa näkee NSBM:n suosion kasvun taustalla oikeistopopulismin nousun ja erityisesti vuoden 2015 pakolaiskriisin. Kansallissosialismiin myönteisemmin suhtautuvat tutkimuksen osallistujat vaikuttavat pikemminkin vastustavan modernia maailmaa kokonaisuudessaan, eivät ainoastaan pakolaispolitiikkaa. (Ks. myös Mustamo käsikirjoitus).

Joka tapauksessa pessimistinen suhtautuminen nykyhetkeen ja tulevaisuuteen yhdistää aineistossa ääripäitä. Sekä haastattelemani antifasistinen black metal -muusikko että myönteisemmin ääriajatteluun suhtautuvat muusikot näkevät nykymaailman olevan matkalla kohti tuhoa. He suhtautuvat kristinuskon lisäksi erittäin kriittisesti kapitalismiin ja näkevät sen syytäksi luonnon tuhoutumiseen. Black metalin ympäristöhuolellakin on jotain ristiriitaista: jos black metal saarnaa maailman tuhoa, onko tarpeen samanaikaisesti surra maailman tuhoutumista esimerkiksi ilmastonmuutoksen seurauksena?

Black metal -ideologiassa on yhtymäkohtia niin kutsuttuun akselerationistiseen ajatteluun, jossa järjestäytyneen yhteiskunnan katsotaan olevan tuhoutumassa, mitä kehitystä pyritään vauhdittamaan. Näin ajattelevien mielestä tulevaisuudessa nähdään paluu pri-

mitiivisempään yhteiskuntaan. (Wallin & Venkatesh 2020.) Yksi haastatelluista vetoaa syväekologian linkolalaiseen muotoon, jossa ristiriitaisesti koetaan sekä rajua ihmisvihaa että huolta ja rakkautta ihmisiä kohtaan. Hänen mielestään luonnossa eläminen ja kulttuurin säilyttäminen palvelevat selviytymisen mahdollisuuksia paremmin kuin moderni urbaani elämäntapa.

Haastateltava 2: Mä uskon aika pitkälti kyllä siihen [Linkolan väitteisiin], koska jos tää maailma valahtaa semmoseen kaaokseen, mikä tässä voi tulla jossain kohtaa, niin kyllä se sitten niinku, jos sä oot tavallaan luonnossa ja sun oman elinympäristön ja kulttuurin säilyväks ja pysyväks tuolla niinku keskellä luontoo, niin se todennäköisyys sille, että se tulee kuitenkin jatkumaan, puhutaan nyt vaikka romahduksesta, ihan mistä tahansa, mistä nyt tästä ihmiset on väläytelly, niin on suurempi ku se että sä olet joku urbaani kansalainen joka tarvii sen alakerrassa olevan mcdonaldsin et pysyy hengissä.

Linkolalaisella syväekologialla ja ääri-oikeistoliikehdinnällä on varsin pitkä yhteinen historia (ks. Niemelä 2021). Black metalissa luontoa on ihannoitu järjestäytyneen yhteiskunnan vasta-voimana (esim. Grünwald 2018). Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että ympäristökysymysten merkitys black metalissa on

selvästi nousussa. Black metalin luontosuhde ei ole enää pelkkää kansallisromanttista jylhää luontoa ja ankaria talvia ylistävää ”säännustusmetallia”, jollaiseksi eräs haastateltu sitä kuvaa, vaan esimerkiksi ympäristöhuolen motivoima kasvissyönti yleistyy.

2000-luvulla totalitaristiset ideologiat ovat tehneet paluuta politiikan valtavirtaan kaikkialla länsimaissa. Totalitarismin viehätystä on pohtinut muun muassa yhdysvaltalais-puolalainen toimittaja Anne Applebaum. *Demokratian iltahämärä* -teoksessaan hän kysyy, miksi osa länsimaiden kansalaisista, myös koulutetusta keskiluokasta, on vaihtanut liberaalin demokratian arvot totalitaristisiin pyrkimyksiin. Hän selittää totalitarismin nousua taitavasti masinoituilla disinformaatiokampanjoilla, jotka vetoavat erityisesti niin sanottuihin autoritäärisiin persoonallisuuksiin. (Applebaum 2020.)

Vaikka black metalissa autoritääriset ideologiat ja yksilönvapauden ihannointi yhdistyvät oudolla tavalla, on vaikea nähdä, että kansallissosialismin lomo alakulttuurin keskuudessa selittyisi persoonakysymyksillä. Viehättyminen kansallissosialistisesta ja fasistisesta symboliikasta on kuulunut alakulttuuriin lähes alusta asti, ja sen juuret ovat kauempana kuin tämän vuosituhanen disinformaatiokampanjoissa. Myös nykyajan vastus-

taminen on vanha ilmiö, joka on ollut olemassa viimeistään Ranskan suuren vallankumouksesta (1789) alkaen ja joka ilmenee hyvinkin erilaisia poliittisia kantoja edustavien kirjoittajien teoksissa. Antimodernistisen kritiikin ytimessä on kokemus elämän latistumisesta sekä modernin ihmisen vieraantumisen henkilökohtaisesta vastuunotosta, kulttuurista, luonnosta ja hengellisyydestä. (Esim. Ahmala 2017.) Sama antimodernistinen kritiikki on löydettävissä tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa ja laajemminkin black metalin yleisessä ihannoivassa suhtautumisessa etenkin kansalliseen menneisyyteen (vrt. Mustamo 2016, 59–84).

Vastarintaa ja ahdistavia ristiriitoja

Vaikka kansallissosialistisen ideologian ja symboliikan merkityksen koetaan kasvaneen suomalaisessa black metalissa, on tärkeää huomata, että kaikkia tällainen kehitys ei miellytä. Yksi haastattelemani muusikoista on päättänyt ottaa avoimesti kantaa fasismia vastaan. Myös kyselyaineistossa suuri osa vastaajista suhtautuu kansallissosialistiseen black metalin kielteisesti. Toisaalta kansallissosialistista tematiikkaa vastustavat puristit, joiden mielestä black metalin tulee pysytellä satanistisessa ideologiassa. Toisten mielestä po-

litiikkaa missään muodossaan ei pitäisi sotkea black metaliin. Vaikka black metalissa tavataan olettaa alakulttuurin jäseniltä musiikkimaun lisäksi ideologista ja filosofista sitoutumista, kyselyvastausten perusteella osa black metalin kuuntelijoista pyrkii pitämään ”ideologiat erillään” musiikkikulttuurista. Tämä mahdollistaa sekä kriittisen suhtautumisen liian avoimesti poliittiseen black metaliin että välinpitämättömyyden oman musiikkikulutuksen eettisiä seurauksia kohtaan.

Kyselyn perusteella kuitenkin on myös merkittävä määrä black metalin kuuntelijoita, jotka tuntevat vastenmielisyyttä nimenomaan äärioikeistolaista ajatusmaailmaa kohtaan. Kuten eräs kyselyyn vastannut kuvailee, black metalia täytyy kuunnella ”nasufilterin” kera, jotta ei tule sotkeutuneeksi äärioikeistolaista arvomaailmaa kannattaviin toimijoihin. Aktiivista vastarintaakin black metalin kansallissosialistisia vaikutteita vastaan siis on.

Kansallissosialistinen tematiikka aiheuttaa black metal -yhteisössä toimiville ristiriitaisia tunteita. Esimerkiksi eräs haastatelluista muusikoista määrittelee itsensä liberaaliksi kosmopoliitiksi, jolle äärioikeistolaisen nationalismin valtaannousu yhteiskunnassa olisi kauhistus. Silti hän kuuntelee NSBM-bändejä ja hyödyntää hienovaraisia viitteitä natsi-

okkultismiin myös oman bändinsä tuotannossa. Hän kokee kansallissosialistisen black metalin rituaaleineen, kuten musiikin tahtiin tehtävine natsitervehdyksineen, itsessään oudolla tavalla kiehtovaksi ilmiöksi. Oman maailmankuvan ja kansallissosialistisen black metalin lumovoiman välillä on kuilu, jota liberaaliksi kosmopoliitiksi muussa elämässä identifioituva haastateltava ei pysty loogisesti täyttämään, minkä hän itsekin auliisti myöntää.

Haastateltava 3: Mä vaan yritän painaa sen [ristiriidan] taustalle. (tauko) Se black metalin voima on suurempi ku (tauko) ahdistukseni, ja toisaalta sitten mulla on semmonen ihan vaan niinku mielenkiinto asiaa kohtaan niinku sinullakin, että tota, jollain tavalla joskus kokee olevansa joku vaan niinku antropologi jossain alkuperäisheimon rituaalissa, varsinkin sillon kun alkaa kädet heilumaan, joka ei taas, johon en yhdy.

Myös anonymi kyselyyn vastannut henkilö intoutui kyselyn myötä pohtimaan syitä omaa fasinoitumiseensa. Vastauksessa keskeiseksi nousee autenttiseksi koettu musiikki ja taide itsessään.

Anonymi vastaaja: Itse olen pohtinut aihetta myös henkilökohtaisemmassa kontekstissa, että miksi omien

arvojen vastainen musiikki viehättää ja miksi taas omille arvoille myönteinen musiikki (esim. avoimen antifasistinen black metal) on taas vihoviimeistä paskaa, mitä suostuisin kuuntelemaan. Kyse on varmaan siitä, että yleensä edellisessä onnistuvat tekijät tekevät persoonallisia, jopa outsider-taiteeseen verrattavissa olevaa taidetta yhteiskunnan reunamilla ja se on itsessään mielenkiintoisempaa kuin jälkimmäisten, usein yliopistokoulutuksen saaneiden nuorten kaupunkilaispunkkarien black metalin muotokieltä apinoivat bändit, joiden panos on enemmän itsestään selvää poliittista agendaa kuin taiteellisesti kunnianhimoista musiikkia.

Monesti äärioikeistolaisen musiikin tutkimuksessa musiikkimaun nähdään toimivan eräänlaisena sisäänheittotuotteena poliittiseen radikalismiin (esim. Pieslak 2015). Black metalissa on kuitenkin aivan ilmeisestä, että äärioikeistolaisesta symboliikasta voidaan yhtä aikaa lumoutua mutta suhtautua kriittisesti vähintäänkin osaan sen ideologisista oletuksista. Edes kansallissosialismiin periaatteessa myönteisesti suhtautuneet haastatellut muusikot ja kyselyyn vastanneet eivät pitäneet kysymystä black metalista todellisenä yhteiskunnallisenä muutosvoimana kovin relevanttina. Haastateltujen mukaan black metal pysyi vastakulttuurina myös sellaisessa

tilanteessa, jossa kansallissosialistinen ideologia olisi noussut valtaan yhteiskunnassa. Eräs haastatelluista pohti, että esoteerisen natsismin valtaannousua hän saattaisi kannattaa, mutta hänkään ei pitänyt sellaista skenaariota järin todennäköisenä.

Moniaistillista etnografiaa etänä

Kuten moni muukin tutkimushanke, tämäkin tutkimus muutti muotoaan koronapandemian vuoksi. Alkuperäisessä suunnitelmassa osallistuvalla havainnoinnilla black metal -konserteissa ja muissa alakulttuurin jäsenten kokoontumisissa oli suurempi merkitys. Pandemian mukanaan tuomien rajoitusten ja suosittujen vuoksi pääsin paikan päälle kentälle haastattelemaan ja havainnoimaan vasta kenttätöiden viimeisessä vaiheessa. Moniaistillisen, eläytyvän havainnoinnin asemesta aineistossa korostuu sanallistettu, abstrakti tulkinta siitä, mitä fasismi ja kansallissosialismi itse kullekin kyselyyn vastaajalle tai haastatellulle merkitsee.

Viime vuosina kulttuurintutkimuksessa on tapahtunut niin kutsuttu affektiivinen käänne, joka on nostanut tunteet ja kokemukset tutkimuskohteiksi (esim. Rinne, Kajander & Haanpää 2020). On myös pohdittu, miten affektit ja ruumiilliset kokemukset ilmenevät etnografisis-

sa tutkimustilanteissa (esim. Aromaa & Tilli 2018). Musiikkikulttuuri kaikkinen osa-alueineen vaikuttaa kuulijaan moniaistillisesti. Tapahtumissa esimerkiksi bändipaidoilla ja vaatteisiin kiinnitetyillä kangasmerkeillä (”patcheilla”) viestitään musiikkimausta ja maailmankatsomuksellisista kannoista. Visuaalisina elementteinä ne ovat kaikkien nähtävissä, mutta niiden tulkitsemiseen tarvitaan genren tuntemusta.

Vaikka niin kutsuttu ideologia on tärkeä osa black metalia, black metal puhuttelee muutakin kuin kuulijan järkeä. Musiikin kuuntelu on kehollinen ja esteettinen kokemus. Konserttitapahtumissa läsnäolijaan ei vaikuta ainoastaan musiikin rytmit ja melodiat tai sanoitukset vaan myös ääni fyysisenä kokemuksena, muiden kuulijoiden toiminta sekä symbolit ja niiden tulkinta. Esimerkiksi kansallissosialistisen black metalin yhteydessä puhuttava ”kännihailaus” ei välttämättä edellytä älyllisiä tai moraalisia kannanottoja ideologiaan, vaan se selittyy myös heittäytymisenä tilanteeseen.

Kulttuurisesta musiikintutkimuksesta saattaa joskus unohtua musiikki. Musiikki kuulostaa joltakin ja tuntuu joltakin kehossa. Se herättää tunteita ja muistoja. Kokemus ei tyhjene tutkimushaastattelujen ja kyselyvastausten kielellisiksi kannanotoiksi.

Johtopäätökset

Kuten antropologi Anthony P. Cohen totesi, yhteisöjen symboliset rajanvedot vaikuttavat ulkopuolelta yksiselitteisemmiltä kuin sisäpuolelta. Sisäpuolelta katsottuna kansallissosialismi black metalissa on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen ilmiö. Se jatkaa rockmusiikin perinteitä provosoimalla ja rikkomalla tarkoituksellisesti tabuja, joista kansallissosialismi on yhteiskunnan maallistuesssa korvannut Saatanan äärimmäisen pahuuden edustajana. Kansallissosialismi symboloi myös huolta nykyajan rappeutuneesta hengettömyydestä ja uhkaavasta ympäristötuhosta. Jotkut ovat omaksuneet kansallissosialistisen ideologian vakavasti otettavana ajattelutapana, joskin sen koetaan olevan henkilökohtainen asia ja kenties hiukan vaikeasti sanallistettavalla tavalla henkilökohtaisen kasvun väline. Yritykset muuttaa tavalta tai toisella yhteiskuntaa ovat ainakin toistaiseksi suomalaisessa black metalissa erittäin harvinaisia.

Ristiriita voi kyteä myös black metalistin omassa mielessä. On aivan mahdollista yhtä aikaa vastustaa ääri-oikeistolaista nationalismia yhteiskunnassa ja lumoutua kansallissosialistisesta symboliikasta, etenkin kun sitä peilaa sen asemaan populaarikulttuurin virallisina pahiksina, jotka ovat aina

hyviksiä kiehtovampia hahmoja.

Kansallissosialismista ammentavaa black metalia on kulttuuri-ilmiönä vaikea luokitella. Se on vastakulttuuria ja provokaatiota, mutta ei pelkästään sitä, koska osalle kansallissosialistinen ideologia on vakavasti otettava maailmankatsomus. Vastakulttuurina black metal vaikuttaa peilaavan niin sanotun valtakulttuurin ilmiöitä, mutta aineiston perusteella ei voida väittää, että black metalissa esiintyvät teemat olisivat tavalla tai toisella seurausta laajemmista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Esimerkiksi oikeistopopulismiin tutkimuksen osallistujat suhtautuvat pääsääntöisesti erittäin kriittisesti. Pikemminkin black metalissa uusinnetut ajatukset ovat peräisin toisista populaarikulttuurin representatioista.

Black metalin ideologian perusteet ovat äärimmäinen individualismi ja kaikkien yleisesti hyväksytyjen ihanneiden kyseenalaistaminen. Natsisymboliikka järkyttää ja rikkoo rajoja. Toisaalta totalitaristisen ideologian ihannoiminen sopii huonosti yhteen individualismia korostavan alakulttuurin päämäärien kanssa, mikä tuotiin kyselyaineistossa esiin yleisimpänä kansallissosialistista black metalia vastustavana argumenttina.

Black metal on olemukseltaan ristiriitaista, mutta siihen kuuluu myös aimo

annos irrationaalisuutta. En tarkoita irrationaalisuudella typeryyttä tai järjetömyyttä vaan irtisanoutumista valtavirran ajattelutapojen kehikoista. Black metalissa tavoitellaan äärimmäisiä tunnekokemuksia nimenomaan negatiivisen ja luotaan työntävän kautta.

Black metal, kuten myös kansallissosialismi ja fasismi black metalissa, on paljon muutakin kuin sanallistettavissa olevaa ideologiaa. Alakulttuurissa hyödynnetään hakaristin kaltaisia voimakkaasti latautuneita symboleita ja viittauksia natsiokkultismiin. Individualistisesta ideologiasta huolimatta black metal on voimakkaasti yhteisöllistä, mikä ilmenee sekä bändisoitossa että konserttitalenteissa. Voidaan kysyä, missä määrin tämän toiminnan moniaistillista lumoa ja affektiivisuutta voidaan tuoda esiin kyselyaineistossa ja tutkimushaastatteluisissa, joihin tämä artikkeli perustuu. Lähtökohtana voitaneen pitää, että tutkijan oma kokemus black metal -musiikista osaltaan auttaa ymmärtämään näitä pyrkimyksiä ja niiden aikaansaamaa kokemusmaailmaa.

Palaan vielä lopuksi black metal -tutkimuksen eettisten kysymysten ja tutkijan moraalisten kannanottojen maailmaan. En tahdo, että äärioikeistolainen politiikka nousee valtaan. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella sellaista ei varsinaisesti toivo kukaan tutkimuksen

osallistujistakaan. Jotkut heistä identifioivat itsensä fasisteiksi tai kansallissosialisteiksi ja vielä suurempi joukko suhtautuu näiden aatteiden käsittelyyn black metalissa joko neutraalisti tai myönteiseksi. Silti he ovat sitä mieltä, että black metal ei ole koskaan sovitettavissa yhteen valtaa pitävän ideologian kanssa. Valtaapitävien ja black metalissa hellityn individualismin ihanteen välissä on aina ratkaisematon ristiriita.

On olemassa riski, että neutraali suhtautuminen kansallissosialistiseen ajatteluun normalisoi sitä alakulttuurin osana. Black metalissa on ennenkin siirrytty sanoista tekoihin, joten ei voida sulkea pois sellaistaakaan mahdollisuutta, että kansallissosialismi black metalissa inspiroisi nuoria väkivaltaan ja yhteiskunnan vastaisiin tekoihin. Toisaalta keskustelun polarisoituminen voi lisätä ääriajattelun viehätystä entisestään. Onhan raju vastareaktio juuri siitä, mitä kansallissosialistista symboliikkaa provosointitarkoituksessa hyödynnevät musikit toivovat. Black metal saa myös syyttää itseään siitä, ettei siinä esitettyjä ajatuksia oteta pelkkänä puheena, koska genren itseymmärryksen kuuluu, että black metal ei ole vain musiikkimaku vaan vakavasti otettava maailmankatsomus.

Vaikka osa black metal -yhteisön kansallissosialisteista on aivan tosissaan

siinä, että he pitävät kansallissosialismia itselleen sopivana ajattelutapana, kansallissosialismi- ja fasismiviittaukset ovat black metalissa ennen kaikkea osaa vastakulttuuriasennetta. Ne eivät ole pelkkää provosointia, mutta ne on suunnattu valtavirtayhteiskunnan ja -kulttuurin yleisesti hyväksytyjä arvoja vastaan. Kun Hitleriä palvotaan maallistuneen yhteiskunnan Saatanan korvikkeena, uusinnetaan ja vahvistetaan käsitystä kansallissosialismista äärimmäisen pahana asiana. Niin kauan kuin black metalin kaltainen vastakulttuuri fasinoituu fasismista kauhun kautta, voidaan kaikesti päätellä, että liberaalilla demokratialla menee kuitenkin vielä aika hyvin valtavirran ajattelutapana.

KIRJALLISUUS

Ahmala, Antti (2017) Nykyaika ja viimeinen ihminen: Antimoderniudesta Antti Nylénin esseistiikassa. *Avain* 14(4), 4–19.

American Anthropological Association (2012) AAA Statements of Ethics. Principles of Professional Responsibility. <https://www.americananthro.org/LearnAndTeach/Content.aspx?ItemNumber=22869> (Tarkistettu touku-kuussa 2023)

Anderson, Benedict (1983/2007) *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suom. Joel Kuortti. [Imagined Communities.] Tampere: Vastapaino.

Applebaum, Anne (2020) *Demokratian iltahämärä. Autoritaarisuuden viettelevä kiusaus*. Suom. Antero Helasvuo. [Twilight of Democracy. The Seductive Lure of Authoritarianism.] Helsinki: Siltala.

Aromaa, Johanna & Tiili, Miia-Leena (2018) Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Pilvi Hämeenaho &

- Eerika Koskinen-Koivisto (toim.) *Moniulotteinen etnografia*. Helsinki: Ethnos ry, 258–283.
- Brown, Andy R. (2018) A manifesto for metal studies: Or putting the 'politics of metal' in its place. *Metal Music Studies* 4(2), 343–363.
- Buesnel, Ryan (2020) National Socialist Black Metal: a case study in the longevity of far-right ideologies in heavy metal subcultures. *Patterns of Prejudice* 54(4), 393–408.
- Cohen, Anthony P. (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.
- Davies, Charlotte A. (1999) *Reflexive Ethnography. A Guide to Researching Selves and Others*. London: Routledge.
- Deodhar, Bhakti (2022) Inside, outside, upside down. Power, positionality, and limits of ethnic identity in the ethnographies of far-right. *Journal of Contemporary Ethnography* 51(4), 538–565.
- Dornbusch, Christian & Killguss, Hans-Peter (2005) *Unheilige Allianzen: Black Metal zwischen Satanismus, Heidentum und Neonazismus*. Hamburg: Unrast-Verlag.
- Folkes, Louise (2022) Moving beyond 'shopping list' positionality: Using kitchen table reflexivity and in/visible tools to develop reflexive qualitative research. *Qualitative Research* 23(5), 1301–1318. DOI: 10.1177/14687941221098922
- Goodrick-Clarke, Nicholas (1992) *The Occult Roots of Nazism. Secret Aryan Cults and Their Influence on Nazi Ideology*. London: I.B. Tauris & Co.
- Goodrick-Clarke, Nicholas (2001) *Black Sun. Arayan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity*. New York: New York University Press.
- Granhölm, Kennet (2009) "Worshipping the Devil in the name of God": Anti-semitism, theosophy and christianity in the occult doctrines of Pekka Siitoin. *Journal for the Academic Study of Magic* 5, 256–286.
- Grünwald, Jan G. (2018) Männlichkeiten, Räume und Wiederholungen im Black Metal. Teoksessa Sarah Chaker, Jakob Schermann & Nikolaus Urbaner (toim.) *Analyzing Black Metal – Transdisziplinäre Annäherungen an ein dusters Phänomen der Musikkultur*. Bielefeld: transcript Verlag, 49–62.
- von Grönhagen, Yrjö (2014) *Himmlerin salaseura*. S.l.: Salakirjat.
- Heinze, Carsten & Stiglegger, Marcus (2021) Das Spiel mit dem Feuer: Religiosität, Okkultismus, Esoterik, Spiritualität und der Bezug zu nationalsozialistischen/faschistischen Ideologien im rechtsoffenen Musik-Underground. *Die Zeitschrift für Religion, Gesellschaft und Politik* 5(2), 531–556.
- Höflinger, Anna-Kathrine (2016) »Wer will den bitte noch hölzerne Wikingerstatuen?« Eine akteurszentrierte Sicht auf das Politikverständnis im Schweizer Black Metal. Teoksessa Niels Penke & Matthias Teichert (toim.) *Zwischen Germanomanie und Antisemitismus. Transformationen altnordischer Mythologie in den Metal-Subkulturen*. S.l.: Nomos, 139–158.
- Ikäheimonen, Tero (2016) *Pirunkehto. Suomalaisen black metallin tarina*. S.l.: Svart Publishing.
- Kahn-Harris, Keith (2004) The "failure" of youth culture. Reflexivity, music and politics in the black metal scene. *European Journal of Cultural Studies* 7(1), 95–111.
- Kahn-Harris, Keith (2020) Engaging with absence: Why is the Holocaust a 'problem' for metal? *Metal Music Studies* 6(3), 393–414.
- Kallioniemi, Kari, and Kärki, Kimi (2019) Populaarikulttuurin estetiisoima ja normalisoima natsismi. *Lähikuva* 32(1), 67–71.
- Kasstan, Ben (2016) Positioning oneself and being positioned in the 'community': an essay on Jewish ethnography as a 'Jew-ish' ethnographer. *Scripta Instituti Donneriani Aboensis* 27, 264–283. <https://doi.org/10.30674/scripta.66579>
- Kingsepp, Eva (2008) *Nazityskland i populärkulturen. Minne, myte, medier*. Väitöskirja. Stockholm: Stockholms universitet.
- Kjeldstadli, Knut (2007) *Fortida er ikke hva den en gang. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kopanski, Reinhard (2022) *Bezugnahmen auf den Nationalsozialismus in der populären Musik. Lesarten zu Laibach, Death in June, Feindflug und Marduk*. Münster/New York: Waxmann.
- Kunnas, Tarmo (2013) *Fasismen lumous. Euroopalainen älymyöstö Mussolinin ja Hitlerin politiikan tukijana*. Jyväskylä: Atena.
- Langebach, Martin & Schulze, Christoph (2020) Affirmation and denial: Extreme right black metal and the Holocaust. *Metal Music Studies* 6(3), 375–393.
- Markom, Christa (2013) "Culprits at Home": Pitfalls and opportunities in research on domestic racists. *Forum: Qualitative Social Research* 14(1). DOI: <https://doi.org/10.17169/fqs-14.1.1820>
- Maspero, Davide & Ribaric, Max (2015) *Wolves among Sheep. History and Ideology of National Socialist Black Metal*. Milano: Tsunami.
- Mustamo, Aila (2016) "Yö, metsä, aika ennen kristinuskoo". *Kotimaan ja kansakunnan representaatiot black metalissa ja folk metalissa Suomessa ja Norjassa*. Acta Universitatis Ouluensis, Series B Humaniora 140. Oulun yliopisto.
- Mustamo, Aila (2020) The crisis of the welfare state and the politics of the past in black metal and folk metal subcultures. *Young* 28(1), 69–84.
- Mustamo, Aila (käskirjoitus) "I'd like Black Metal to be at least a little intelligent or lyrical". Finnish black metal between individualism, populism and national socialism.
- Niemelä, Jussi K. (2021) Esipuhe. Teoksessa Jussi K. Niemelä (toim.) *Liskolan perintö. Esseitä puolesta ja vastaan*. Tampere: Kovasana, 7–27.
- Olson, Benjamin Hedge (2013) Voice of our blood. National Socialist discourses in black metal. Teoksessa Titus Hjelm, Keith Kahn-Harris & Mark LeVine (toim.) *Heavy Metal. Controversies and Countercultures*. Sheffield/Bristol: Equinox, 136–151.
- Olson, Benjamin Hedge (2021) Burzum shirts, paramilitarism and National Socialist Black metal in the twenty-first century. *Metal Music Studies* 7(1), 27–42.
- Pante, Bernadeth L.P. (2014) Female Researchers in a Masculine Space: Managing Discomforts and Negotiating Positionalities. *Philippine Sociological Review* 62, 55–88.
- Penke, Niels (2015) "The Worst Threat for Zion since the Innovation of Zyklon B": Zur Funktion von Germanentum und völkischen Antisemitismus im (NS) Black Metal. Teoksessa David Christopher Stoop & Roman Bartosch (toim.) *(Un)Politischer Metal? Musikalische Artikulationen des Politischen zwischen Ideologie und Utopie*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier, 17–31.
- Pieslak, Jonathan (2015) *Radicalism & Music. An Introduction to the Music Cultures of al-Qa'ida, Racist Skinheads, Christian-Affiliated Radicals, and Eco-Animal Rights Militants*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Pöhlmann, Matthias (2021) *Rechte Esoterik. Wenn sich alternatives Denken und Extremismus gefährlich vermischen*. Freiburg: Verlag Herder.
- Raposo, Ana & Bestley, Russ (2020) Designing fascism: The evolution of a neo-Nazi punk aesthetic. *Punk & Post-Punk* 9(3), 467–498.
- Rinne, Jenni, Kajander, Anna & Haanpää, Riina (2020) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos-toimite 22. Helsinki: Ethnos ry.

Rosenfeld, Gavriel (2015) *Hi Hitler! How the Nazi Past is Being Normalized in Contemporary Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Salmenpohja, Ilkka (2000) *Babylon. Tutkielma Paholaisesta, saatananpalvonnan myytistä ja rock-musiikista*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Scott, Niall (2013) Heavy metal and the defeating threat of the apolitical. Teoksessa Titus Hjelm, Keith Kahn-Harris & Mark LeVine (toim.) *Heavy Metal. Controversies and Counter-cultures*. Sheffield/Bristol: Equinox, 228–243.

Stoop, David Christopher (2015) Germanen, Trolle und Nazis. Thematisierungen des Nationalen in Heavy Metal. Teoksessa David Christopher Stoop & Roman Bartosch (toim.) *(Un) Politischer Metal? Musikalische Artikulationen des Politischen zwischen Ideologie und Utopie*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Tier, 33–48.

Teitelbaum, Benjamin R. (2019) Collaborating with the Radical Right. Scholar-informant solidarity and the case for immoral anthropology. *Current Anthropology* 60(3), 414–435.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Wallin, Jason & Venkatesh, Vivek (2020) 'No satisfaction, no fun, no future': Futures thinking in black metal. *Metal Music Studies* 6(3), 175–191.

Wagner, Roy (1981) *The Invention of Culture*. Chicago/London: The University of Chicago Press.

FT Aila Mustamo on kulttuuriantropologi. Hän työskentelee tutkijana Turun yliopistolla folkloristiikan oppiaineessa. Mustamon väitöskirja käsitteli kotimaan ja kansakunnan representaatioita black metalissa ja folk metalissa. Väitöksen jälkeen hän on tutkinut suomalaisten isänmaallisten laulujen merkityksiä sekä kansallissosialismia suomalaisessa black metalissa Koneen säätiön rahoittamassa ”Fasismien lumo ja affektiivinen perintö suomalaisessa kulttuurissa” -hankkeessa.